

NATALIA ANNA MICHNA
(UNIwersYTET JAGIELLOŃSKI)

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ
„OD IDEI POSTĘPU DO IDEI KRYZYSU”
LUBLIN, 27–28 STYCZNIA 2014 ROKU

INFORMACJE O AUTORCE

Natalia Anna Michna
Pracownia Retoryki Logicznej, Instytut Filozofii
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: natalii26@gmail.com

W dniach 27 i 28 lutego 2014 roku odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa zatytułowana „Od idei postępu do idei kryzysu”. Konferencja zorganizowana została przez Zakład Historii Filozofii Nowożytnej Instytutu Filozofii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz kwartalnik internetowy „Kultura i Wartości”.

Tematyka konferencji koncentrowała się wokół dwóch pojęć: postępu i kryzysu. Stały się one szczególnie ważne w XX wieku, który według wielu autorów był stuleciem społecznych, politycznych oraz kulturowych kryzysów. Równocześnie dwudziestowieczna Europa przesiąknięta była wiarą w możliwy, wieloaspektowy rozwój, podsypany najnowszymi osiągnięciami z zakresu nauki i techniki. Dlatego współistnienie tych dwóch tendencji skłania do głębszej refleksji nad ich znaczeniem i wzajemnym stosunkiem. Krótko zarysowana tematyka konferencji pozwala zauważyć, jak złożonym i niejednoznacz-

nym problemem jest kwestia pogodzenia tych skrajnie odmiennych idei w ramach namysłu nad historycznym oraz aktualnym stanem otaczającej nas rzeczywistości. W swych wystąpieniach referenci prezentowali mnogość zagadnień bardziej szczegółowych, takich jak typologia myślenia kryzysowego i postępowego, objawy kryzysu i postępu, nasilanie się i słabnięcie trendów myślenia progresywistycznego i kryzysowego, filozofia a inne dziedziny kultury wobec zjawiska kryzysu i postępu, a także historyczne koncepcje kryzysu i rozwoju. Celem konferencji była interdyscyplinarna refleksja nad powyższymi zagadnieniami, obejmująca zarówno rozważania historyczne, jak i najnowsze trendy myślowe. Wydarzenie zgromadziło kilkudziesięciu uczestników z wielu polskich ośrodków uniwersyteckich. W jego ramach przedstawionych zostało wiele różnorodnych tematycznie referatów, poświęconych kryzysowym i postępowym zagadnieniom teoretycznym, a także kwestiom o wymiarze praktycznym.

Konferencję otworzył wystąpienie prof. dra hab. Leszka Sosnowskiego z Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego zatytułowane „Koniec a wielość możliwości. Kulturowa entropia współczesności”. Referujący zajął się kulturowymi aspektami pojęcia kryzysu, nawiązując do idei „końca sztuki” Arthura C. Danto. Współczesny „koniec sztuki”, który jest efektem artystycznych oraz estetycznych przemian w kulturze europejskiej XX wieku, to stan kulturowej entropii. Oznacza ona największą wolność, będącą wyrazem kulturowego postępu. Jednak to także stan chaosu, który jest oznaką kryzysu. Konkluzje otwierającego konferencję wystąpienia pokazały, że zarówno historyczne, jak i aktualne aspekty rzeczywistości posiadają niejednokrotnie ambiwalentną naturę.

W podobnym duchu, ukazującym kryzysowe i postępowe aspekty zjawisk, utrzymane były kolejne wystąpienia, składające się na pierwszy oraz drugi panel konferencji. Poruszane były zagadnienia związane z kryzysem człowieczeństwa, który może stanowić zarówno zagrożenie, jak i szansę dla współczesnego człowieka (wystąpienie dra hab. Witolda Glinkowskiego z Uniwersytetu Łódzkiego, zatytułowane „Kryzys człowieczeństwa – zagrożenie czy szansa?”), a także aktualne problemy wynikające z procesów globalizacyjnych (referat dra hab. Adama Nobisa z Uniwersytetu Wrocławskiego pod tytułem „Globalizacja jako postęp i kryzys”). Socjologiczne podejście do rozumienia kategorii kryzysu i postępu zaprezentował dr hab. Andrzej Boczkowski z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego w referacie „Postęp i kryzys jako kategorie socjologicznej analizy zmian społecznych”.

Panel trzeci, podobnie jak piąty, zdominowany był przez młodych naukowców. Doktoranci oraz doktorzy zajęli się różnymi aspektami kryzysu i postępu, odwołując się między innymi do filozofii Jacques'a Derridy, Hannah Arendt, Claude'a Leforta, José Ortegi y Gassetta oraz wspomnianego już Arthura C. Danto. Pojawiły się także referaty poświęcone praktycznym wymiarom idei kryzysu i postępu. Przykładem takiego wystąpienia był referat dr Pauliny Tendery z Uniwersytetu Jagiellońskiego pod tytułem „O znaczeniu filozofii sztuki po «końcu sztuki»”. Dr Tendra zajęła się żywym współcześnie problemem kryzysu filozofii sztuki oraz dominacji subiektywnej i pryncypialnej krytyki artystycznej. Referaty pokazały szerokie spektrum filozoficznych zainteresowań młodego pokolenia badaczy.

Osobny tematycznie panel czwarty poświęcony był zagadnieniom kryzysu i postępu w filozofii rosyjskiej. Kompleksowy przegląd koncepcji kryzysu występujących u myślicieli rosyjskich przedstawił dr hab. Michał Bohun z Uniwersytetu Jagiellońskiego, wygłaszając referat pod tytułem „Śmiertelna cywilizacja. Rosyjskie koncepcje kryzysu kultury europejskiej”.

Ostatni panel pierwszego dnia konferencji wypełniły cztery odmienne tematycznie wystąpienia. Dr hab. Sławomir Raube wygłosił referat po tytułem „Powracający mit: idea regresu w filozofii kultury Ernsta Cassirera”, natomiast dr Agnieszka Wesołowska przedstawiła idee kryzysu występujące w myśli Edmunda Husserla. Tytuł jej prezentacji to „Husserla ujęcie kryzysu a fenomenologia transcendentálna”.

Drugi dzień konferencji tworzyły dwa panele. Pierwszy z nich rozpoczął się próbą uporządkowania europejskiej myśli katastroficznej, której podjął się dr hab. Leszek Gawor z Uniwersytetu Rzeszowskiego. W referacie pod tytułem „Próba typologii europejskiej myśli katastroficznej pierwszych dziesięcioleci XX wieku” dokonał on podziału katastrofizmu na cztery główne kategorie: mocny, hipotetyczny, totalny oraz partykularny. Podziały te pozwoliły na skategoryzowanie filozofii katastroficznej u wybranych przedstawicieli myślenia kryzysowego i dały słuchaczom szerokie spojrzenie na kwestie związane z europejskimi ideami katastroficznymi na przestrzeni ostatniego stulecia. Dr hab. Barbara Grabowska z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w referacie „Zmiany w relacji człowiek – zwierzę, czyli cena postępu” zajęła się natomiast najnowszymi osiągnięciami z zakresu techniki hodowli zwierząt i roślin, które w znaczący sposób wpłynęły na współczesną kondycję człowieka i jego relacje z przyrodą. Wystąpienie to miało na celu zwrócenie uwagi na aktualne pro-

blemy człowieka jako integralnej części przyrody, bowiem mają one istotny wpływ na współczesny kryzys demograficzny, ekonomiczny oraz moralny. W podobnym duchu wygłosił swój referat dr Zbigniew Pietrzak z Uniwersytetu Wrocławskiego, który w wystąpieniu zatytułowanym „Człowiek a środowisko – czy w idei postępu zawsze tkwi ziarno destrukcji? W dziewięćdziesiątą rocznicę urodzin Jeana Dorsta” podkreślił ogromny, często negatywny, wpływ człowieka na środowisko naturalne.

Ostatni panel rozpoczął się od wystąpienia Sideya Myoo (Academia Electronica Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego) zatytułowanego „O elektronicznym postępie – przekraczanie granic”. Uczestnicy konferencji faktycznie mieli okazję przekroczyć granicę świata realnego i wirtualnego, ponieważ referat ten odbył się w tak zwanym *second life*. Choć referujący nie był obecny, jego wykład był jak najbardziej realny i miał na celu zaprezentowanie możliwości przekraczania granic we współczesnym, technologicznie zaawansowanym świecie. Konferencję zakończył referat organizatora, dra hab. Leszka Kopciucha. Wykład zatytułowany „Optymizm, pesymizm i outsiderzy” stanowił właściwe zamknięcie całego wydarzenia. Referujący zajął się typologią myślenia progresywnego i kryzysowego, a więc uporządkowaniem możliwych kierunków myślowych zogniskowanych wokół pojęć postępu i kryzysu.

Ze względu na różnorodność tematyczną wystąpienia dyskusje były niezwykle żywiłowe i konstruktywne. Pojawiły się zarówno głosy krytyczne, jak i aprobujące. Uwagi miały charakter merytoryczny i inspirujący do dalszych badań. Podsumowanie konferencji, którego dokonał dr hab. Leszek Kopciuch, nie pozostawiło wątpliwości co do tego, że idee postępu oraz kryzysu są obecnie zagadnieniem żywym i dotyczą praktycznie wszystkich wymiarów życia ludzkiego. Konferencja była okazją do zaprezentowania poglądów na ten temat, ponadto przyczyniła się do lepszego zrozumienia kultury współczesnej i dokonujących się w niej przeobrażeń.

Natalia Anna Michna